

I

Pelgrims

‘Kerst is geen kerst zonder cadeautjes,’ mopperde Jo, die languit op het vloerkleed lag.

‘Het is echt vreselijk om arm te zijn!’ zei Meg zuchtend met een blik op haar oude jurk.

‘Ik vind het niet eerlijk dat sommige meisjes kasten vol mooie spullen hebben en andere helemaal niks,’ snoof Amy verbolgen.

‘Wij hebben papa en mama, en elkaar,’ zei Beth tevreden vanuit de leunstoel.

Bij deze woorden klaarden de vier gezichten op in de gloed van het haardvuur, maar ze betrokken weer toen Jo somber antwoordde: ‘We hebben papa niet, en het duurt nog heel lang voor we hem terugkrijgen.’

Ze zei niet ‘misschien wel nooit meer’, maar iedereen dacht het.

Er viel een stilte waarin ze allemaal aan hun vader dachten, ver weg op het slagveld. Toen nam Meg het woord en haar stem klonk anders. ‘Jullie weten waarom mama heeft voorgesteld om deze kerst geen cadeautjes te geven. Het

wordt voor iedereen een zware winter en ze vindt dat we geen geld moeten uitgeven aan pleziertjes, terwijl onze soldaten aan het front het zo zwaar te verduren hebben. We kunnen weliswaar niet veel doen, maar we kunnen wel iets kleins bijdragen, en dat horen we gráág te doen. Alleen weet ik niet of dat laatste me gaat lukken.’ Ze schudde haar hoofd en dacht vol spijt aan alle mooie dingen op haar verlanglijstje.

‘Nou, ik denk niet dat het kleine beetje dat wij kunnen geven veel uithaalt. We hebben allemaal maar één dollar, dus daar schiet het leger weinig mee op. Ik verwacht van mama of jullie geen cadeaus, maar voor mezelf wil ik heel graag *Undine* kopen. Dat boek wil ik al heel lang hebben,’ zei Jo, de boekenwurm.

‘Ik ben van plan nieuwe muziek te kopen van mijn geld,’ zei Beth en ze slaakte een zucht die zo zacht was dat alleen het hardstel hem kon horen.

‘Ik koop een mooie doos potloden; die heb ik echt nodig,’ zei Amy vastbesloten.

‘Mama heeft niets over ons geld gezegd, en ze verlangt heus niet van ons dat we alles weggeven. Laten we allemaal één ding kopen dat we graag willen hebben, iets leuks. We hebben er per slot van rekening hard genoeg voor gewerkt,’ riep Jo, terwijl ze als een man de hakken van haar schoenen bekeek.

‘Ik in elk geval wel: ik geef elke dag les aan die vervelende kinderen, terwijl ik veel liever thuis ben en leuke dingen doe,’ begon Meg klagerig.

‘Jij hebt het lang niet zo zwaar als ik,’ zei Jo. ‘Hoe zou je het vinden om urenlang opgesloten te zitten met een pietluttige oude zenuwlijder, die je de hele dag heen en weer laat

rennen, nooit tevreden is en je net zolang tergt tot je het liefst uit het raam zou springen of in huilen uit zou barsten?’

‘Ik mag eigenlijk niet mopperen, maar ik vind afwassen en opruimen echt het ergste wat er is. Ik word er chagrijnig van en mijn handen zijn zo stijf dat ik niet goed meer kan pianospelen.’ Beth bekeek haar ruwe handen met een zucht die deze keer voor iedereen hoorbaar was.

‘Toch heeft geen van jullie het zo slecht als ik,’ jammerde Amy, ‘want jullie hoeven niet naar school met al die onuitstaanbare meisjes, die je het leven zuur maken als je iets niet weet, je uitlachen om je jurk, je vader decimeren omdat hij niet rijk is en je uitjouwen omdat je een lelijke neus hebt.’

‘Als je “discrimineren” bedoelt, zeg dat dan,’ raadde Jo haar lachend aan, ‘anders is het net alsof papa heel klein geworden is.’

‘Ik weet precies wat ik bedoel, en je hoeft me niet belachelijk te maken. Het is nuttig om moeilijke woorden te gebruiken en je woordenschat te vergroten,’ antwoordde Amy afgemeten.

‘Niet zo vitten, jullie,’ zei Meg. ‘Verlang jij er nooit naar dat we nog rijk waren zoals vroeger, Jo, voordat papa al zijn geld kwijtraakte? Tjonge, wat zouden we het goed hebben en gelukkig zijn als we geen geldzorgen hadden!’ Ze kon zich die betere tijden nog goed herinneren.

‘Pas vond je nog dat wij veel gelukkiger waren dan de kinderen van King, want die waren de hele tijd aan het mopperen en ruziemaken, terwijl ze geld genoeg hebben.’

‘Dat klopt, Beth. En dat denk ik nog steeds. Want ook al moeten wij werken, we kunnen tenminste om onszelf lachen. Jo vindt ons zelfs een stelletje malloten.’

‘Jo gebruikt altijd van die onbeschaafde woorden.’ Amy

wierp een afkeurende blik op Jo's lange lijf dat uitgestrekt op het vloerkleed lag.

Jo sprong overeind, stopte haar handen in haar zakken en begon te fluiten.

'Niet doen, Jo. Je bent net een jongen!'

'Dat is precies waarom ik het doe.'

'Ik heb een hekel aan meisjes die op jongens lijken!'

'En ik haat aanstellerige, stijve kakmadams!'

'Zussen, zussen, daar komt niemand tussen...' zong Beth, de vredestitcher. Ze trok er zo'n grappig gezicht bij dat Jo en Amy in de lach schoten. Het gekibbel was voorlopig voorbij.

'Jullie hebben allebei schuld.' Margaret, of Meg, was de oudste van de vier zussen. Ze was zestien jaar en heel knap, met haar gave huid, grote ogen en dikke bos zacht bruin haar. Ze had een vriendelijk gezicht en witte handen, waar ze best trots op was. Ze begon haar jongere zussen nu de les te lezen: 'Josephine, je bent oud genoeg om te stoppen met die jongensstreken en je te gedragen. Toen je een klein meisje was, was het niet zo erg, maar nu je zo groot geworden bent dat je je haar opsteekt, moet je er onderhand eens om denken dat je een jongedame bent.'

'Dat ben ik niet! En als mijn haar opsteken betekent dat ik er wél een ben, dan draag ik liever twee staarten tot mijn twintigste,' riep Jo. Jo was vijftien, de tweede in het gezin, en erg lang en dun. Ze deed aan een veulen denken, want ze leek nooit te weten wat ze met haar lange ledematen aan moest. Ze had een vastberaden mond, een grappig neusje en felle, grijze ogen, die alles zagen en afwisselend woest, ondeugend of peinzend keken. Haar ronde schouders, grote handen en voeten en haar slordig zittende kleding gaven haar het ongemakkelijke voorkomen van een meisje dat snel in een vrouw aan

het veranderen was en dat niet leuk vond. Haar lange, dikke haar was haar enige schoonheid, maar meestal was het opgestoken, zodat het niet in de weg zat. Nu trok ze het haarnetje los, schudde met haar kastanjebruine manen en zei: 'Ik moet er niet aan denken volwassen te worden en "Miss March" te zijn met een lange jurk aan, zo stijf als een gesnoeide haag! Het is al erg genoeg om een meisje te zijn. Ik hou van jongensspelletjes en jongensklusjes en jongensmanieren! Was ik maar een jongen! En nu is het nog erger om een meisje te zijn dan eerst, want ik zou het liefst met papa mee gaan vechten. Maar ik moet thuisblijven en breien, als een bejaarde vrouw!' En Jo schudde de blauwe legersok heen en weer tot de breinaalden klepperden als castagnetten en haar bol wol door de kamer stuiterde.

'Arme Jo. Ik leef met je mee, maar er is niets aan te doen. Je zult je tevreden moeten stellen met de jongensachtige afkorting van je naam. En je mag voor ons voor broer spelen,' zei Beth, en ze streelde Jo's warrige haar met een hand die in Jo's beleving altijd, ondanks het eelt, zacht aanvoelde. Elizabeth was een blozend meisje van dertien met steil haar en heldere ogen. Ze was verlegen, had een zachte stem en een rustige uitstraling, en ze was niet snel uit haar evenwicht. Haar vader noemde haar 'mijn kalme kleintje' en die naam paste precies bij haar, want ze leek in een eigen, gelukkige wereld te leven, en waagde zich alleen daarbuiten om de weinige mensen te ontmoeten die ze vertrouwde en van wie ze hield.

'En jij, Amy,' ging Meg verder, 'jij bent alles bij elkaar te veeleisend en overdreven. Jouw maniertjes zijn nu nog grappig, maar als je niet oppast, word je straks een aanstellerige tante. Je hebt goede manieren en kunt beschaafd praten,

maar je doet te veel je best elegant over te komen. Jouw absurde woorden zijn net zo erg als de onbeschofte van Jo.'

'Als Jo een wildebras is en Amy een aanstelster, wat ben ik dan?' vroeg Beth, die ook vermaand wilde worden.

'Jij bent een lieverd en verder niks,' antwoordde Meg liefdevol, en niemand sprak haar tegen, want Beth was de lieveling van het gezin.

De zussen zaten te breien in de schemering, terwijl buiten de decembersneeuw neerdwarrelde en binnen het haardvuur vrolijk knapte. Het was een gezellige kamer, ondanks het versleten tapijt en de eenvoudige meubels: er hingen een paar foto's aan de muur, de nissen waren gevuld met boeken, op de vensterbanken stonden chrysanten en kerstrozen te bloeien, en alles ademde een huiselijke, vredige sfeer.

De klok sloeg zes uur en nadat Beth de haard had aangeveegd, zette ze er een paar pantoffels voor om te verwarmen. De aanblik daarvan had een positieve uitwerking op de meisjes, want hun moeder was in aantocht en bij die gedachte fleurde iedereen op. Meg hield op met preken en stak de lamp aan; Amy stond op uit de luie stoel zonder dat iemand daarom vroeg; en Jo vergat hoe moe ze was en zette de pantoffels nog wat dichterbij het vuur.

'Ze zijn helemaal versleten. Mama heeft nieuwe nodig.'

'Ik was van plan een nieuw paar te kopen van mijn dollar,' zei Beth.

'Nee, dat doe ik!' riep Amy. Hoewel ze de jongste was, was ze een heel belangrijk persoon, althans dat vond ze zelf. Ze was een lelieblank poppetje: bleek en tener, met blauwe ogen en blonde krullen tot op haar schouders.

'Ik ben de oudste,' begon Meg, maar Jo viel haar in de rede en zei op besliste toon: 'Nu papa er niet is, ben ik de man in

huis en ik koop pantoffels, want hij heeft tegen mij gezegd dat ik extra goed voor mama moest zorgen terwijl hij weg was.'

'Ik heb een idee,' zei Beth, 'laten we allemaal een kerstcadeau voor haar kopen, en niets voor onszelf.'

'Dat is echt iets voor jou om dat te bedenken! Wat ben je toch een schat! Wat zullen we kopen?' riep Jo.

Ze dachten allemaal diep na. Toen, alsof ze een ingeving kreeg door de aanblik van haar eigen mooie handen, verkondigde Meg: 'Ik geef haar een paar goede handschoenen.'

'Pantoffels, de beste die ik kan vinden,' riep Jo.

'Een paar mooi gezoomde zakdoeken,' zei Beth.

'Ik koop een flesje eau de cologne. Dat vindt ze lekker en dat kost niet zoveel, dus dan hou ik nog wat over voor mijn potloden,' verklaarde Amy.

'Hoe zullen we haar de cadeaus geven?' vroeg Meg.

'Leg ze op tafel en roep haar de kamer in, dan zijn we erbij als ze de pakjes openmaakt,' antwoordde Jo. 'Weet je nog hoe we dat vroeger op onze verjaardag deden?'

'Ik was altijd heel bang als het mijn beurt was om in de stoel te zitten met die hoed op, en dan kwamen jullie allemaal naar me toe om me cadeautjes te geven en een kus. Die cadeautjes en kussen vond ik wel leuk, maar ik werd altijd zenuwachtig als jullie allemaal naar me zaten te kijken terwijl ik de pakjes openmaakte,' zei Beth, die niet alleen het brood voor het avondeten roosterde, maar ook meteen haar gezicht, te oordelen naar haar vuurrode wangen.

'We laten mama in de waan dat we dingen voor onszelf kopen, en dan verrassen we haar. We moeten morgenmiddag inkopen gaan doen, Meg. Er is nog zoveel te regelen voor het toneelstuk op kerstavond,' zei Jo, terwijl ze heen en weer

liep door de kamer met haar handen op haar rug en haar neus in de lucht.

‘Dit is de laatste keer dat ik meedoe. Ik word te oud voor die dingen,’ kondigde Meg aan, die zich nog altijd als een kind kon verheugen op verkleedpartijen.

‘Jij gaat niet stoppen, dat weet ik gewoon, zolang je nog met je haren los in een witte jurk kunt flaneren en juwelen van goudpapier mag dragen. Je bent de beste actrice die we hebben, en als jij niet meer op de planken wilt staan dan kunnen we er beter helemaal mee stoppen,’ zei Jo. ‘We moeten vanavond repeteren. Kom eens hier, Amy, en oefen die flauwvalscène nog eens, want je ziet er zo stijf uit als je dat doet.’

‘Ik kan er ook niks aan doen. Ik heb nog nooit iemand zien flauwvallen en ik heb geen zin om blauwe plekken op te lopen. Als ik me zachtjes kan laten zakken, dan doe ik het, en anders zorg ik dat ik elegant op een stoel terechtkom. Het doet me nou eenmaal niks dat Hugo met een pistool op me afkomt,’ antwoordde Amy. Zij had geen talent voor dramatick, maar ze had de rol gekregen omdat ze licht genoeg was om door de schurk van het stuk gillend naar buiten te worden gedragen.

‘Kijk, zo moet het,’ demonstreerde Jo. ‘Sla je handen in elkaar, loop wankelend door de kamer en roep hysterisch: “Roderigo! Red me! Red me!”’ Jo deed het voor, met een theatrale schreeuw waar je kippenvel van kreeg.

Amy deed haar na, maar met haar handen voor zich uit gestrekt, en ze liep zo houturig als een marionettepop. Haar ‘Oow!’ deed eerder denken aan iemand die door een speld werd geprikt dan aan angst en paniek. Jo kreunde wanhopig, Meg schoot in de lach en Beth liet het brood verbranden terwijl ze het spektakel gadesloeg.

‘Dit heeft geen zin! Doe je best maar als het straks zover is. Als het publiek moet lachen, dan is dat niet mijn schuld. Kom op, Meg.’

Daarna liep alles als een trein, want Don Pedro tartte de wereld in een monoloog van twee bladzijden zonder ook maar één keer te haperen. Hagar, de heks, sprak boven haar pruttelende ketel met padden een akelige toverspreuk uit, wat een vreemde uitwerking had: Roderigo trok manhaftig zijn ketens kapot, en Hugo stierf onder de kwellingen van wroeging en arsenicum, terwijl hij ‘Ha! Ha!’ schreeuwde.

‘Dat ging beter dan de vorige keren,’ zei Meg, terwijl de dode schurk overeind ging zitten en over zijn ellebogen wreef.

‘Ik snap niet hoe je zulke prachtige dingen kunt schrijven en acteren, Jo. Je bent een ware Shakespeare!’ riep Beth uit, die er heilig van overtuigd was dat haar zussen over grote talenten beschikten.

‘Niet echt,’ antwoordde Jo bescheiden. ‘Ik vind *The Witch’s Curse: An Operatic Tragedy* best een leuk stuk, maar ik zou graag *Macbeth* proberen, als we maar een valluik voor Banquo hadden. Ik heb altijd de moord willen naspelen. “Is dat een dolk die ik voor me zie?” prevelde Jo, terwijl ze met haar ogen rolde en met haar handen in de lucht greep, zoals ze een beroemde acteur had zien doen.

‘Nee, dat is de roostervork met mama’s pantoffel eraan in plaats van het brood,’ gilte Meg. ‘Beth gaat helemaal in het spel op!’ Zo eindigde de repetitie in een lachbui.

‘Zo meisjes, hebben jullie het naar je zin?’ klonk een opgewekte stem. De acteurs en het publiek draaiden zich om naar de gestalte in de deuropening. Daar stond hun moeder: een lange, vriendelijke verschijning met een zorgzame

uitstraling. Hoewel ze sober gekleed was, zag ze er statig uit en haar dochters vonden de vrouw met de grijze jas en dege-lijke muts de liefste moeder van de hele wereld.

‘En, lieverds, hoe ging het vandaag? De dozen moesten worden klaargemaakt voor morgen. Er was zoveel te doen, dat ik geen tijd had om thuis te komen eten. Is er nog iemand langs geweest, Beth? Hoe is het met je verkoudheid, Meg? Jo, je ziet er doodmoe uit. Kom hier en geef me eens een kus.’

Terwijl ze naar haar dochters informeerde, trok mevrouw March haar natte spullen uit en haar warme pantoffels aan. Ze ging in de gemakkelijke stoel zitten en trok Amy op schoot, klaar om van het fijnste uur van haar drukke dag te genieten. De meisjes vlogen rond en probeerden het gezellig te maken: Meg dekte de tafel, Jo haalde hout en zette de stoelen klaar, waarbij alles wat ze aanraakte omviel en met veel kabaal op de grond kletterde. Beth draafde bedrijvig heen en weer tussen de kamer en de keuken, terwijl Amy met haar armen over elkaar aan iedereen bevelen uitdeelde.

Toen ze aan tafel gingen, zei mevrouw March met een blij gezicht: ‘Ik heb een verrassing voor na het eten.’

Het leek wel alsof de zon plotseling doorbrak: alle gezichten begonnen te stralen. Beth vergat de cracker die ze vasthield en klapte in haar handen, en Jo gooide haar servet in de lucht en riep: ‘Een brief! Een brief! Driemaal hoera voor papa!’

‘Ja, een heerlijke lange brief. Het gaat goed met hem en hij denkt dat hij de winter beter doorkomt komt dan we dachten. Hij wenst ons alle goeds voor de kerst en heeft een speciale boodschap voor jullie,’ zei hun moeder, terwijl ze op haar zak klopte alsof ze daar een schat bewaarde.

‘Schiet op en eet je bord leeg! Geen tijd om je pink in de lucht te steken of te treuzelen boven je bord, Amy,’ riep Jo,

waarna ze zich, in haar haast om de brief te horen, in haar thee verslikte en haar brood op het tapijt liet vallen met de beboterde kant naar beneden.

Beth stopte met eten en glipte weg naar haar eigen schemerige hoekje in de zitkamer om zich te verheugen op wat er komen ging.

‘Ik vind het zo geweldig van papa: te oud om opgeroepen te worden voor de oorlog en niet sterk genoeg om als soldaat te vechten en dan toch gaan, maar als legerpredikant,’ zei Meg liefdevol.

‘Ik wou dat ik als trommelslager kon gaan, of als marke... kom, hoe heet zo iemand ook alweer die eten aan de soldaten verkoopt? Of als verpleegster, zodat ik constant bij hem was en hem kon helpen,’ verzuchtte Jo.

‘Het lijkt me heel onaangenaam om in een tent te slapen en allemaal vieze dingen te moeten eten en uit een tinnen beker te drinken,’ zei Amy.

‘Wanneer komt hij naar huis, mam?’ vroeg Beth en haar stem trilde een beetje.

‘Dat duurt nog maanden, lieverd, tenzij hij ziek wordt. Hij blijft daar en doet trouw zijn werk zo lang als hij kan. We vragen hem pas om terug te komen als hij gemist kan worden. Kom, dan lees ik de brief voor.’

Ze gingen allemaal rond het vuur zitten: hun moeder in de grote stoel met Beth aan haar voeten, Meg en Amy elk op een armleuning. Jo hing tegen de rugleuning, waar niemand haar emoties kon zien als de brief daar aanleiding toe gaf. Bijna alle brieven in deze zware tijden waren ontroerend, vooral die van vaders aan hun gezin. In deze brief werd weinig verteld over de ontberingen die hun vader leed, de gevaren waaraan hij blootstond en de heimwee die hij had

overwonnen. Het was een opgewekte, hoopvolle brief, vol aansprekende beschrijvingen van het leven op de legerplaats, de marsen en het militaire nieuws. Pas aan het eind liet de schrijver zich in zijn vaderhart kijken en bleek zijn verlangen naar de meisjes thuis:

Geef ze allemaal een dikke knuffel en een kus. Zeg hun dat ik overdag aan hen denk en 's avonds voor hen bid, en altijd veel troost put uit de gedachte dat ze van me houden. Een jaar zonder mijn dochters lijkt erg lang, maar herinner hen eraan dat we allemaal kunnen werken terwijl we wachten, zodat deze moeilijke tijd geen verloren tijd is. Ik weet dat ze alles hebben onthouden wat ik ze gezegd heb, dat ze lief zijn voor jou, trouw hun werk doen, dapper tegen hun zwakheden vechten en die weten te overwinnen, zodat ik als ik thuiskom nog trotser op mijn kleine vrouwen ben dan ooit tevoren en nog meer van ze houd.

Bij dit gedeelte zat iedereen te snotteren. Jo schaamde zich niet voor de dikke traan die van het puntje van haar neus viel, en Amy vond het zelfs niet erg dat haar krullen door de war raakten toen ze haar gezicht tegen haar moeders schouder drukte en uitsnikte: 'Ik ben een egoïstisch kind! Maar ik zal echt beter mijn best doen, dan is hij trots op me als hij terugkomt.'

'Dat gaan we allemaal doen,' huilde Meg. 'Ik ben te veel met mijn uiterlijk bezig en heb een hekel aan mijn werk, maar dat is nu afgelopen. Nou ja, dat neem ik me voor.'

'Ik ga een kleine vrouw worden, zo noemt hij me altijd. Ik ga proberen niet meer wild en lomp te zijn, en ik ga me hier aan mijn werk wijden in plaats van ergens anders naartoe te willen,' zei Jo, die het gevoel had dat het een veel zwaardere opgave was om thuis haar kalmte te bewaren dan in het Zuiden een paar rebellen tegen te komen.

Beth zei niets, maar veegde haar tranen weg met de blauwe legersok en begon uit alle macht te breien. Dat was haar manier om te laten zien dat ze haar taak serieus nam. Ondertussen nam ze zich in stilte voor om alles te doen wat haar vader hoopte, zodat hij op de blijde dag van zijn thuiskomst trots op haar kon zijn.

Hun moeder doorbrak de stilte die na Jo's woorden was gevallen en zei opgewekt: 'Weten jullie nog dat jullie de Pelgrimsreis van Christen naspeelden toen jullie klein waren? Jullie vonden het geweldig als ik mijn zakken met oude lappen als last op je rug bond, en jullie hoeden en stokken en rollen papier gaf. Dan mochten jullie door het hele huis reizen, van de kelder – waar de Stad van Verderf was – steeds verder omhoog, tot het dak, waar jullie al het moois hadden verzameld dat je kon vinden om een Hemelse Stad te maken.'

'Ja, dat was leuk, vooral als we langs de leeuwen moesten, met Apollyon vochten en door de vallei met veldduivels liepen,' zei Jo.

'Ik weet de plek nog waar onze last afviel en de trap af rolde,' zei Meg.

'Ik weet er niet veel meer van, behalve dat ik bang was voor de donkere kelder, en dat ik de cake lekker vond die we kregen als we boven waren. Als ik niet te oud was voor zulke dingen, zou ik het best nog een keer willen spelen,' zei Amy, die zich op de volwassen leeftijd van twaalf jaar te groot voelde voor kinderachtige spelletjes.

'Hier zijn we nooit te oud voor, liefje, want het is een spel dat we op de een of andere manier voortdurend spelen. Onze lasten zijn hier, de weg ligt voor ons, en het verlangen naar goedheid en geluk is de gids die ons door veel problemen en

vergissingen heen naar de vrede van een echte Hemelse Stad leidt. Dus, kleine pelgrims van me, ik stel voor dat jullie opnieuw beginnen, niet als spel maar nu in het echt, en dan kijken we hoe ver jullie komen voordat papa thuiskomt.'

'Echt, mam? Waar is onze last?' vroeg Amy, die alles letterlijk nam.

'Jullie hebben net allemaal verteld wat je last was, behalve Beth. Misschien heeft ze er wel geen,' zei haar moeder.

'Jawel, die heb ik wel. De vaat en de stofdoeken zijn mijn last, en mijn jaloezie op meisjes met een mooie piano, en mijn angst voor mensen.'

De last van Beth was zo apart dat iedereen eigenlijk moest lachen, maar niemand deed het, want ze wilden haar niet kwetsen.

'Laten we het doen,' zei Meg peinzend. 'Het is gewoon een andere naam voor proberen goed te zijn, en het verhaal kan ons helpen, want we willen wel goed zijn, maar dat is moeilijk en we vergeten het steeds.'

'We waren vanavond in de Poel van Wanhoop, en toen kwam mama en trok ons eruit, net als Bijstand in het boek. We zouden ook een perkamenten rol met aanwijzingen moeten hebben, net als Christen. Wat zouden we daar eens voor kunnen gebruiken?' vroeg Jo. Ze was blij met het idee, want het gaf de oersaai plicht van haar werk iets avontuurlijks.

'Kijk op kerstochtend maar onder je kussen: daar vinden jullie je gids,' antwoordde hun moeder.

Ze bespraken het nieuwe plan, terwijl de oude Hannah de tafel afruimde. Toen kwamen de vier naaimandjes tevoorschijn en de naalden schoten door de lakens die ze voor tante March aan het maken waren. Het naaiwerk was saai, maar

vanavond was er niemand die mopperde. Ze besloten Jo's idee te volgen om de lange zomen in vier kwarten te delen, en noemden die Europa, Azië, Afrika en Amerika. Zo konden ze prima samenwerken, vooral toen ze over de verschillende landen praatten waar ze zich met hun naald een weg door baanden.

Om negen uur stopten ze met werken, en voordat ze naar bed gingen zongen ze samen, zoals iedere avond. Niemand wist veel muziek uit de oude piano te krijgen, behalve Beth. Zij kon goed met de vergeelde toetsen overweg: ze beroerde ze zachtjes en zorgde voor een prettige begeleiding bij de eenvoudige liedjes. Meg had een stem als een nachtegaal, en samen met haar moeder droeg ze het kleine koor. Amy sjirpte als een krekkel, en Jo dwaalde naar eigen goeddunken door de melodieën en kwam altijd op de verkeerde plaats uit, met een krassend of trillend geluid dat zelfs het gevoeligste lied bedierf. Ze zongen al samen vanaf het moment dat ze 'crinkle, crinkle, little star' konden brabbelen, en het was een gewoonte geworden, want hun moeder was een geboren zangeres. Het eerste geluid dat 's morgens te horen was, was haar stem, als ze zingend als een leeuwerik door het huis liep, en 's avonds was datzelfde vrolijke geluid het laatste wat de meisjes hoorden. Daar werden ze nooit te oud voor.